

Rønne Torv 5. maj 1945.

‘Af historiske årsager bør opfordringen naturligtvis ikke gælde for Bornholm’

Sådan skrev kirkeministeren Morten Dahlin i et brev til landets biskopper i april sidste år. Hvad var det, der af historiske årsager ikke skulle gælde for Bornholm?

Thorkil Thorsen

POLITIK

Sidste år var det 80-årsdagen for Danmarks befrielse i maj 1945, hvor de tyske besættelsestropper havde kapituleret. "Og det var forår og Danmark frit", som det manende hedder i Mads Nielsens smukke sang, En lærke letted, og tusind fulgte.

Over det ganske land samledes folk jublende i et sandt glædesorgie, da oplysningen kom om aftenen den 4. maj 1945. Dagen ef-

ter bragte Bornholms Tidende en artikel under overskriften Uforglemmelige stunder på Bornholm. Den indledes med denne konklusion: "En aften, vi aldrig glemmer, Et øjeblik, der af os alle vil blive husket som et af vort livs lykkeligste. Vi, som er danske, er fælles om en oplevelse, der vil gå over i historien".

Avisen giver en øjenvidneberetning om de spontane festligheder i Rønnes gader. Den fortæller bl.a., hvordan biografgængerne i Rønne Bio den aften aldrig fik set filmen færdig. Midt under forestillingen kom biografdirektøren springende ind i salen og råbte, at filmen skulle afbrydes, og lyset tændes. Det er lige blevet meddelt i radioen, at Danmark er frit, fortalte han stakåndet. Og alle besøgende styrtede mod udgangen og jublede sammen med de mange andre glade mennesker.

Den 5. maj 1945, hvor befrielsen formelt trådte i kraft, ringede kirkeklokkerne over hele landet kl. 9 om morgenen for at markere krigens afslutning. Mads Nielsen beskrev det i sin sang med disse linjer:

"... de tusind tårne tog til at tone, så landet fyldtes af klokkers klang og byer blomstred i rødt og hvidt, og det var forår og Danmark frit."

Få dage senere kom der malurt i det bornholmske glædesbæger. For først da krigen var forbi, kom den for alvor til Bornholm. Kort fortalt ville den tyske kommandant på øen ikke overgive sig. Russiske fly bombarderede 7. og 8. maj Rønne og Nexø. Få dage senere kom de første sovjetiske tropper til øen. Det er blevet anslået, at der efterhånden var i alt 6000-8000 soldater fra den røde hær på Bornholm. Som befriere – eller som besættere? Svaret på det spørgsmål er til stadighed genstand for heftige meningsudvekslinger. Dem, der mener det ene, udskammer gerne dem, der mener det andet. Den diskussion skal ikke tages her. Men under alle omstændigheder varede de russiske troppers tilstedeværelse på Bornholm knapt 11 måneder. Den 5. april 1946 forlod de øen. Først da sluttede verdenskrigen også på Bornholm.

KIRKEMINISTERENS ANBEFALING

Det er netop dette forhold, der vel har fået kirkeministeren til at nævne sit forbehold i et brev til landets biskopper. I brevet af 25. april 2025 anbefalede han biskopperne, at de skulle opfordre præster og menighedsråd til at markere 80-års jubilæet for Danmarks befrielse med klokkeringning mandag den 5. maj i tidsrummet kl. 12:00 til 12:15. Men i sin bøn til biskopperne ekskluderede han altså Bornholm fra den nationale fejring ved kortfattet at tilføje: "Af historiske årsager bør opfordringen naturligtvis ikke gælde for Bornholm".

Kirkeminister Dahlin ønskede altså ikke, at tusind tårne skulle tone, og HELE landet fyldes af klokkers klang.

Dette kan ses som et udtryk for en centralistisk, udemokratisk bedrevenhed. Ministeren burde have givet de bornholmske præster og menighedsråd mulighed for selv at afgøre, om de ville ringe med klokkerne 5. maj. Ligesom i det øvrige land.

Ministerens skrivelse viser vel også, at han gerne vil takkes os bornholmere, men at han bare ikke har læst den bornholmske

folkesjæl rigtigt. For selv om russernes tilstedeværelse har været oplevet som et aldrig så tungt og usikkerhedsskabende åg, så er det ikke deres afrejse, man senere har markeret med jubilæumsfejring herovre. Derimod har der igennem mange år været afholdt mange folkefester og arrangementer for at markere DANMARKS befrielse.

FOLKEFESTER

De bornholmske aviser kunne i maj 1946 berette om store folkefester med fakkeloptog, bål og festtaler på flere lokaliteter, kransnedlæggelser mv. til minde om befrielsen året inden. Ifølge Bornholms Tidende vejede tusindvis af flag i by og på land. Der var overalt lagt et stort arbejde i at skabe de smukkeste og værdigste rammer for festene. Bornholmerne festede så hjerteligt og befriet, som man gjorde det et hvilket som helst andet sted i landet, skrev avisen.

Det var som sagt 1-års fejringen. Og den fandt altså sted blot en måned efter at de russiske tropper havde forladt øen. 4. maj overskyggede totalt 5. april.

Blev årsdagen for russernes farvel så til gengæld fejret med lignende, store folkefester i 1947? Skal man tro de bornholmske aviser, i hvert fald Bornholms Tidende, så er svaret nej. Der ses ikke omtaler af nogen folkefest eller annoncerede højtideligholdelser i anledning af den russiske rømning og "den endelige befrielse".

På 5-årsdagen for Danmarks befrielse deltog angiveligt 5000-6000 mennesker på Store Torv i Rønne. Der var tusinder af lys i vinduerne, og det var en festaften af de helt store, skrev avisen. I Nexø deltog ca. 3000 i 4. maj-festen, der blev beskrevet som stemningsfuld og værdig.

Bornholms Tidende havde den 6. april 1951 ingen reportager om folkefester eller markeringer af afslutningen på russernes tilstedeværelse på øen 5 år tidligere. Den eneste påmindelse om krigen var en notits under overskriften: Lys i vinduerne 4. maj. Heri henstiller Frihedsfonden til, "at man også i år mindes befrielsen ved at sætte lys i vinduet om aftenen den 4. maj".

Igen i 1955 samledes 5000-6000 menne-

4. maj 1960 i Simblegårdsbakkerne.

sker i Rønne for på festlig vis at mindes 10-årsdagen for 4. maj med taler, hornorkester, fakler og optog. Der var lignende og omfattende arrangementer flere andre steder på øen. Fx deltog omkring 1000 mennesker i Allinge, hvor der var fakkeloptog, kirkeklokkekeringning og aftengudstjeneste. Og i Åkirkeby kunne kirken ikke rumme alle deltagerne. Ved Davidstatuen samlede en stor skare mennesker trods den silende regn. I reportagen fra Hasle skrev avisen: "... om aftenen strålede lysene ud fra næsten hvert et hus og hjem, og aldrig tidligere har Hasle by været så strålende illumineret med levende lys".

Samme år blev der kl. 21.45 antændt bavn på 18 forskellige steder. Et af disse steder

var på Simblegårdsbakkerne i Klemensker, som i de følgende år og indtil 1970 nærmest blev et kultsted for 4. maj-fejring.

I 1965 skrev avisen i sin reportage: "I piskende regn og hård kuling begav omkring 1200 mennesker sig i aften til Simblegårdsbakkerne for at se den tændte bavn på 20 års dagen for Danmarks befrielse". I de følgende år faldt deltagerantallet ganske vist noget, men arrangementerne var omfattende. I flere af årene var der en indledende gudstjeneste i Klemens Kirke (med 700 deltagere i 1965), og efterfølgende fakkeloptog derfra til bakkerne anført af et tambourkorps. På selve stedet var der taler, kaffebord, fyrværkeri, bål og andet.

Og 20-årsdagen for 5. april? Heller ikke omtalt i avisen. Og derfor antagelig ikke festligholdt og mindet på tilsvarende måde.

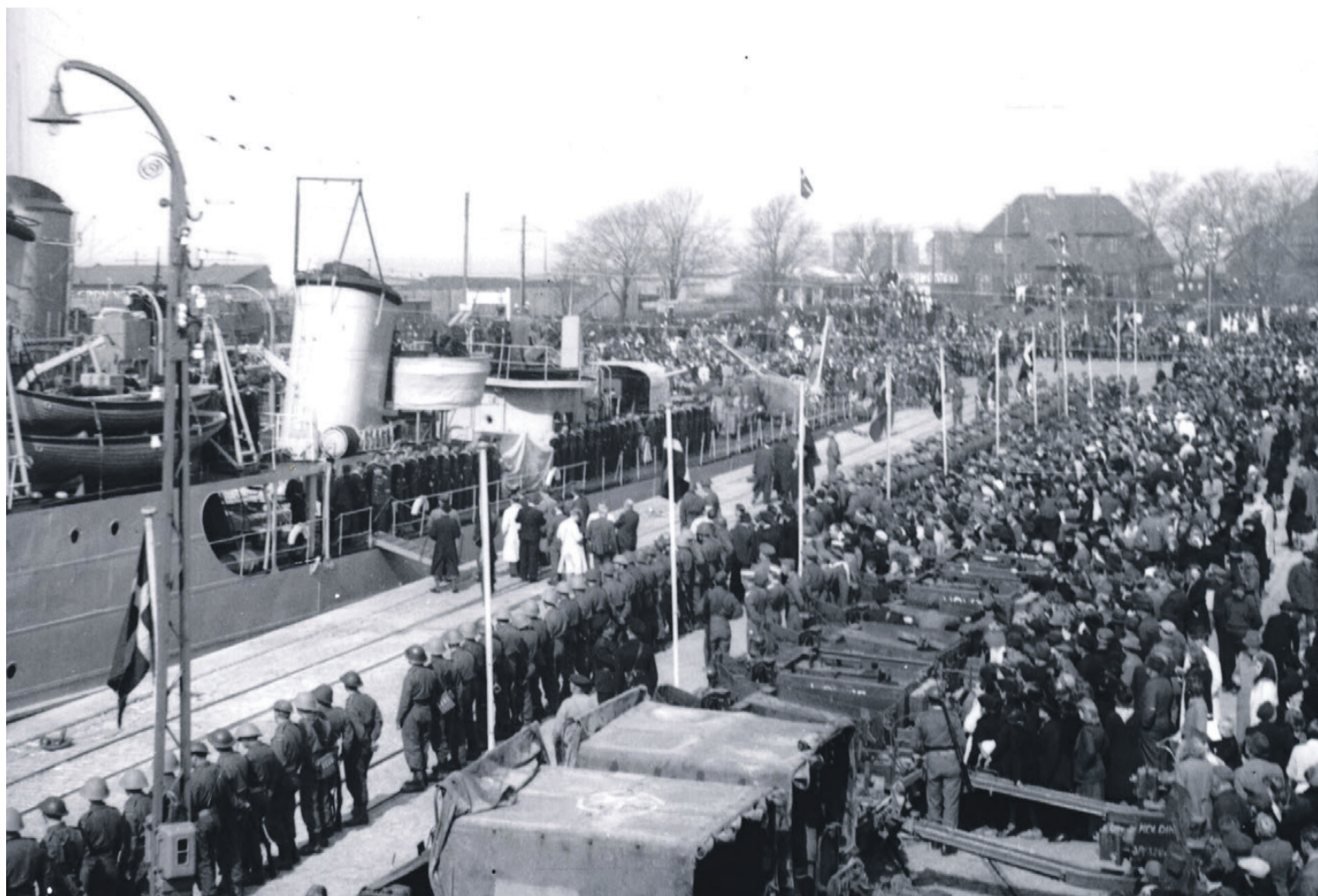
KALENDEREN

Som årene går, ebber folkefesterne og markeringerne af Danmarks befrielse efter 2. verdenskrig langsomt ud. Men de har været omfattende også hos os. De har haft stor opbakning fra den bornholmske befolkning, selv om krigen og ufriheden jo sluttede senere her end i det øvrige land. Den endelige befrielsesdag kom med 11 måneders forsinkelse. Men den satte sig ikke stærke spor i kalenderen over historiske mærkedage og folkefester.

Konklusionen på disse iagttagelser må vel være, at bornholmerne igennem årene har været mere dansksindede end snævert bornholmsk orienterede. At de har været mere nationale end lokale. At de har syntes, at landets befrielse fra den tyske besættelse har været en vigtigere begivenhed end afslutningen på den russiske tilstedeværelse på øen.

Og mens vi venter på 80-årsdagen for russernes afslutning, kan man være nysgerrig og spændt på, om kirkeministeren husker at minde biskoppen for Bornholm om, at han skal opfordre øens præster og menighedsråd til at ringe med kirkeklokkerne den 5. april i år – for eksempel i tidsrummet kl. 12:00 – 12:15.

Ikke mindre spændende er det, om præsterne og menighedsrådene så vil følge en sådan opfordring, hvis den eventuelt skulle komme.

Russerne forlader øen 5. april 1946.